

Coca Gabriela

ROBERT SCHUMANN FRAUENLIEBE UND LEBEN (ASSZONYSZERELEM, ASSZONYSORS), OP. 42 – FORMAI, TONÁLIS ÉS HARMÓNIAI LOGIKÁJA

Robert Schumann e dalciklusát 1840 – ben írta, 30 éves korában, a híres zongorista, Clara Wieck-el való házasságának évében. Szövegét barátja (Adelbert von Chamisso) 8 verse inspirálta.

A szerelem éneke ez a 8 vers, amelyben a szöveg és a zene nagyon szoros kapcsolatban áll egymással, híven tükrözvén ezáltal Schumann és Clara közötti szoros érzelmi viszonyt. Nyolc különböző életpillanatot zenésít meg a szerző:

1. *Sehn ich ihn gesehen (Mióta láttam őt ...)* a megigéző pillanatot örökíti meg, mert attól fogva, már senki mást nem lát.
2. *Er der Herlichste von Allen (Ő, mind közül a legnagyobb)* az ifjú hölgy szerelmes mámorát tükrözi versben és zenében.
3. *Ich kann's nicht fassen, nicht glauben (Nem tudom felfogni, elhinni).* Amit a lány nem tud elhinni az, hogy szerelme minden lány közül őt választotta. Szeretne ezzel az álomszerű érzéssel meghalni, miközben szerelme keblén ringatja.
4. *Du Ring an meinem Finger (Te gyűrű az újjamon)* az eljegyzési gyűrűt énekl meg, mint egy beteljesülő álmot. Csak őt akarja szolgálni egy életen át, teljesen átadni magát, megdicsőülve az ő ragyogásában.
5. *Helf mir, ihr Schwestern (Segítsetek, nővéreim)* a menyasszony öltöztetésének örömét énekl, megosztva mindenkivel boldogságát. Bezárja gyermekéveinek kapuját, hogy átadja magát a szeretett férfival való házasságnak.
6. *Süsser Freund, du blickest (Édes barátom, csodálkozva nézel rám).* Nem tudja a férfi megérteni, hogyan tud a nő ilyen örömteli pillanatban sírni. A nő ágya mellé álmódja a bölcsőt, melyben egykor felébred az álm, és abból a szeretett férfi képe nevet majd rá.
7. *An meinem Herzen, an meinem Brust (Szívemen, keblemen),* ezek a szavak mellyel az anya magához szorítja gyermekét. Fokozódó öröm ez a dal, öröm amit csak egy anya érezhet miközben táplálja gyermekét. Sajnálja a férfit, mert anyai örömet nem tud érezni. Csak néz rá és mosolyog.

8. *Nun, hast du mir den Schmerz gethan* (Most okoztad nekem az első fájdalmat) a ciklus záró dalában, megannyi örömmámor megéneklése után egy *sforzando* akkord széthasítja az álmod egy fájdalom ördítésben. A szeretett férfi meghalt. Minden üres lett. Az elhagyott nő maga elé mered, fátyla lehull, és tulajdonképpen már ő sem él. Bensőjébe, lelki világába húzódik vissza csöndesen, emlékeihez menekül.

*

Érdekes formai, tonális, és harmóniai megoldásokat létesít Schumann e dalciklusban. Összegezzük ezeket az alábbi táblázatban:

1. táblázat

Nr. 1	<i>Sehn ich ihn gesehen</i>	Bev. A toldás A toldás Codetta	Bistrófikus (Kéttagú)
Nr. 2	<i>Er der Herlichste von Allen</i>	Bev. A átv. A átv. B Av1 C Cv1 átv. Av2 Coda	Kibővített klasszikus rondó
Nr. 3	<i>Ich kann's nicht fassen, nicht glauben</i>	A B Av1 A átv. Coda	Tükör reprízes BAR-forma kódával vagy értelmezhető úgy is mint kibővített dalforma kódával
Nr. 4	<i>Du Ring an meinem Finger</i>	A B A C Av Coda	Klasszikus rondó
Nr. 5	<i>Helf mir, ihr Schwestern</i>	Bev. A B A C átv. Av Coda	Klasszikus rondó bevezetővel és kódával
Nr. 6	<i>Süsser Freund, du blickest</i>	Bev. A A toldás B (belső toldás) átv. A1 toldás Kodetta	Reprízes BAR-forma bevezetővel és kódával
Nr. 7	<i>An meinem Herzen, an meinem Brust</i>	Bev. A Av1 Av2 Av3 Kóda	Téma Variációkkal bevezetővel és kódával
Nr. 8	<i>Nun, hast du mir den Schmerz gethan</i>	A B (= Av a ciklus 1. dalából)	Bistrófikus (Kéttagú forma)

Ha már dalok, akkor azt hinné az ember, hogy a strófikus formák élveznek elsőbbséget, viszont adott esetben hajlik a zeneszerző a tematikus formák felé. Így, a 2. dal strófaismétlések által kibővített rondót, a 4., és 5. dal pedig klasszikus rondó formát ölt (bevezetővel – vagy anélkül, és kódával). Úgyszintén, megjelenik a téma variációkkal, bevezetővel és kódával a 7. dalban. Két dal BAR képletű és kettő pedig bistrófikus (kéttagú)

gú) forma. Formailag a legkomplexebb a 2. dal (*Er der Herlichste von Allen*) – a strófaisméltések által kibővített klasszikus rondó.

Tonálisan, az 1., 3., 4., 5., és 8. dalok a bé-s hangnemek felében tartózkodnak kizárólag. A 2. dal, rövid időre ugyan, de átível a kvintoszlop kereszties hangnemek felére egy érdekes megoldást hozván létre, egy lefele haladó, fokozatos moduláció képében. *A-dúr*ból ereszkedik itt lefele a szerző, *D-dúr*ba és *G-dúr*ba, aztán *C-dúr*ba, *F-dúr*ba, *B-dúr*ba és *Esz-dúr*ba. Szimmetrikusan, +3 és –3 dúr hangnem öleli körül a központi *C-dúr*t. Ezzel a lefele haladó moduláció sor megoldással, ahol 7 hangnemet érint tükörözi tonálisan illusztratív módon Schumann a következő szöveget: *Ha szívem meg is szakadna, Szakadj meg szív, mi van abban*¹, vagy egy másik, irodalmi fordításban: „*Bár a szívem törjön össze. Ó, te szív, mit vársz te még?*”² A 6., és a 7. dal, a telített boldogság dalai azok amelyekben túlnyomó részt a zeneszerző a kvintoszlop kereszties felében bontakoztatja ki tonalitásait, és azok kevés kivétellel dúr hangnemek. Kevés hangnemet használ a szerző e két dalban, tehát egységes hangzásúak, viszont az a pár tonalitás amelyik itt előfordul nagyon gyakran váltakoztatja egymást.

Míg a telített boldogság érzését a szerző a 7. dalban *D-dúr*ban komponálja meg, hangnem amelyet André Grétry (1741-1813) 18. századi belga zeneszerző, a francia komikus opera egyik legkiemelkedőbb mestere is fényes hangnemenként jellemez. Schumann a záró, 8. dal első felét, ahol szerelme meghal, melankólikus *d-moll*ban illusztrálja tonálisan. Csak Mozart *Requiem*jének alaphangnemére kell gondolnunk ahhoz, hogy rájőjjünk, hogy Schumann is ismerte a hangnemek étoszát, tehát nem véletlenül komponálta *d-moll*ban és nem más hangnemben. A 8. dal **B** formarésze lekerekíti az egész ciklust, visszahozván az első dal **A** szakaszát variált formában. A hangnemek is megegyeznek, *B-dúr* (nemes és patetikus hangnem), valamint a szintén patetikus *c-moll* képében (lásd Beethoven op. 13-as *Pathétique* zongoraszonátáját). Szintén a nemes és patetikus *B-dúr* az alaphangneme az 5. dalnak is, amelyben a szerelmes lány a mennyasszonyi ruhát ölti magára nővérei segítségével. A dal 52 üteméből csak 4 ütem van *moll* hangnemben. A többi nemes, fényes dúr hangnem.

A 4. dal (*Te gyűrű az újjamon*) *Esz-dúr* alaphangneme is nemes és pát-hosszal teli hangnem. A folyamatos tonális körmozgás jelképezi zeneileg a gyűrű formáját.

¹ Gádor Ágnes nyersfordítása.

Forrás: (<http://zeneakademia.hu/documents/672647/1050399/Frauenliebe.pdf/e3c3e0d1-6a5f-4d01-9a11-1cfe7e84acd9>)

² Závodszy Zoltán fordítása.

Forrás: <http://www.tarjangz.eu/libretto/szovegek/oratoriumok/frauen.txt>

Tipikusan romantikus, nagyterc kapcsolatú, nagyon szép hatású elhangolást létesít Schumann az 5. dal 40-41. ütemeiben, ahol *B-dúr*ból *Gesz-dúr*ba modulál. Itt hagyja el a nővéreit a menyasszonyi öltöztetés után:

1. példa

Streu et ihm, Schwestern, streu et ihm Blu - men, brin - get ihm knospende Ro - sendar.

A - ber euch, Schwestern, grüss' ich mit Weh - muth, freu - dig scheidend aus eu - rer Schaar, freu - dig scheidend aus

ritard. *a tempo* *ritard.* *a tempo*

Az alaphangnemek táblázata:

2. táblázat

Nr. 1	<i>Sehn ich ihn gesehen</i>	B-dúr
Nr. 2	<i>Er der Herlichste von Allen</i>	Esz-dúr
Nr. 3	<i>Ich kann's nicht fassen, nicht glauben</i>	c-moll
Nr. 4	<i>Du Ring an meinem Finger</i>	Esz-dúr
Nr. 5	<i>Helf mir, ihr Schwestern</i>	B-dúr
Nr. 6	<i>Süsser Freund, du blickest</i>	G-dúr
Nr. 7	<i>An meinem Herzen, an meinem Brust</i>	D-dúr
Nr. 8	<i>Nun, hast du mir den Schmerz gethan</i>	d-moll / B-dúr

Lám, moll alaphangneme csak 2 dalnak van a 8-ból. Ezek a 3. dal (*c-moll*), amelyekben a lány nem tudja felfogni, hogy épp őt választotta a szerelme, mindenki közül, és az utolsó dal első fele, ahol a halál elveszi tőle szerelmét.

Érdekes akkordikus megoldás a ciklus mindegyik dalában található. Ezek közül csak párat emelünk ki:

- a 3. dal 18. ütemében egy érdekes geometrikus akkord jön létre alapállásban. Ez egy 4-2-4-es kisszekund modell alapján felépített akkord, ami által a szerző *c-moll*-ból hoz létre modulációt *B-dúr*-ba:

2. példa

The image shows a musical score for a piece titled "Etwas langsamer." It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in a treble clef with a key signature of two flats (B-flat major or D-flat minor). The lyrics are "Mir war's, er ha-be ge-spro-chen:". The piano accompaniment is in a grand staff (treble and bass clefs) with a key signature of two flats. The piano part features a 4-2-4 chord structure, which is a geometric chord structure. The tempo/mood is indicated as "Etwas langsamer." (Somewhat slower).

- a 6. dalnak (*Süsser Freund, du blickest*) már a 2. ütemében Schumann, *G-dúr*-ban, két különböző funkció egymáshelyezésével teremt különös hangzást.

Ez egy tonikai I. fok a zongora basszus regiszterében, amelyre ráhelyez a szerző egy V. fokú domináns funkciójú szekundakkordot:

3. példa

The image shows a musical score for a piece titled "Langsam, mit innigem Ausdruck." It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in a treble clef with a key signature of one sharp (F# major or D minor). The lyrics are "Sü - sser Freund,". The piano accompaniment is in a grand staff (treble and bass clefs) with a key signature of one sharp. The piano part features a V. fokú domináns funkciójú szekundakkord (V. degree dominant function secondary chord). The tempo/mood is indicated as "Langsam, mit innigem Ausdruck." (Slowly, with heartfelt expression).

A 8. dal kezdő *d-moll* hármashangzata, *sforzato*-val, az énekhangban a kvintet kihangsúlyozva, tórként hasít a hallgatóba, az előző dal *D-dúr* záró hármashangzata után.

4. példa

7. dal vége

The musical score shows the end of the 7th song. It consists of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (grand staff). The piano part features a 'ritard.' marking and two asterisks (*) under the first and third measures of the piano accompaniment.

8. dal kezdete.

The musical score shows the beginning of the 8th song. It starts with the tempo marking 'Adagio.' and the lyrics 'Nun hast du mir den'. The score includes a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (grand staff) with a forte 'f' dynamic marking.

A 8. dal a szimmetria pontjáig *recitativo secco* formájában bontakozik ki, a dallam beszédszerűvé válik. Tele van kisszekundokkal, a kísérő harmóniakban fokozatosan a szeptím akkord és annak megfordításai uralják a hangzást. Itt is találunk bitonalitást, már a 7. ütemben:

5. példa

The musical score shows the 5th example. It features a vocal line (treble clef) with the lyrics 'den To - des - schlaf.' and a piano accompaniment (grand staff). The piano part includes a forte 'f' dynamic marking.

A basszusban megszólaló *d-moll* I. fokú akkord alaphangjára és oktávjára egy *g-moll* VII. fokú terc-kvárt akkordot helyez Schumann.

A 22. ütemben (a dal szimmetria pontjában) jelentősegteljesen, a szekundokkal teli recitativot Schumann *d-moll* V. fokú domináns akkordján hagyja nyitva (!) koronával, és egy kettős ütemvonal, valamint előjegyzés és metrumváltás után (4/4-ből - 3/4-be) *B-dúr* domináns szeptim akkordjáról folytatja, visszahozva az 1. dal kezdő szegmentumát variált formában, mintegy jelkép az emlékekből való továbbélésként, zeneszerzési technikai szempontból lekerékítve ezzel a 8 dalból álló ciklust.

„Minden, ami a világban történik, hatással van rám ... Azután elragad a vágy, hogy zenébe öntsem érzéseimet” – mondja Robert Schumann³. E dalciklusban Schumann a saját életének egyik fontos momentumával kapcsolatos érzéseit önti hangokba, arra gondolva, hogy mi lesz akkor amikor őt elragadja a sors kedvesétől, akinek örök időkre hűségét magáénak szeretne tudni.

Irodalom

<http://zeneakademia.hu/documents/672647/1050399/Frauenliebe.pdf/e3c3e0d1-6a5f-4d01-9a11-1cfe7e84acd9>

<http://www.tarjanzg.eu/libretto/szovegek/oratoriumok/frauen.txt>

***, *A klasszikus zene*. Főszerkesztő: John Burrows. Lady Solti bevezetőjével, M-Érték kiadó, Budapest, 2006, 194-197. old.

*** *Schumann, Clara, és Schumann, Robert*, in: Brockhaus – Riemann, *Zenei Lexikon*, szerkesztette Carl Dahlhaus és Hans Heinrich Eggebrecht. A magyar kiadás szerkesztője Boronkay Antal, III. kötet (O-Z), Zeneműkiadó, Budapest, 1985, 333- 338. old.

*** *Schumann, Clara, és Schumann, Robert*, in: *Klasszikus zeneszerzők*, Britannica Hungarica Kisenciklopédia, Kossuth Kiadó, Budapest, 288-291. old.

*** *Schumann, Klara Josephine, és Schumann, Robert*, in: *Zenei Lexikon*, Szerkesztették Szabolcsi Bence és Tóth Aladár, II. kötet, Győző Andor kiadása. Budapest, 1931, 479-484. old.

Abraham, Gerald – Sams, Eric, *Robert Schumann*, in: Temperley, Nicholas – Abraham, Gerald – Humphrey, Searle, *Korai romantikusok. Chopin, Schumann, Liszt élete és művei. Új Grove-Monográfia*, Rózsavölgyi és Társa Kiadó, Budapest, 2010, 79-173. old.

Bacsinszkaja, *Schumann*, Művelt Nép Könyvkiadó, Budapest, 1954.

Brumaru, Ada, *Aștrii – Schumann (Csillagok – Schumann)*, in: Brumaru, Ada, *Romantismul în muzică*, vol. I, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din RPR, București, 1962, 172-193. old.

Gárdonyi, Zsolt – Nordhoff, Hubert, *Összhang és tonalitás. A harmóniatörténet stílusjegyei*, Rózsavölgyi és Társa, Budapest, 2012.

[Jemnitz, Sándor], *Schumann. A zeneszerző élete leveleiben*, Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Jemnitz Sándor, Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1958.

³ *A klasszikus zene*. Főszerkesztő John Burrows, Lady Solti bevezetőjével. M-Érték Kiadó, Budapest, 2006, 194. oldal

- Króó, György, *Robert Schumann*, Bibliotheca, Budapest, 1958.
- Schonberg, Harold C., *Florestan și Eusebius. Robert Schumann (Florestan és Eusebius. Robert Schumann)*, in: Schonberg, Harold C., *Viețile marilor compozitori (A nagy zeneszerzők élete)*, Editura Lider, București, 1997, 161-174. old.
- Schumann, Robert, *Frauenliebe und Leben, Op. 42*, in: *Robert Schumann's Werke*. Herausgegeben von Clara Schumann. Serie XIII. Für eine Singstimme mit Begleitung des Pianoforte. No. 129, Verlag von Breitkopf u. Härtel in Leipzig.
- Schumann, Robert, *Viață și dragoste de femeie (Asszonyszerelem – Asszonysors)*, 8 Lieduri pe versuri de Adelbert von Chamisso. Ediție îngrijită de Arta Florescu. Editura Muzicală Uniunii Compozitorilor din RSR, București, 1966.
- Speranția, Eugeniu, „*Papillons*” de Schumann. *Despre principiul unic al vieții, dramei și frumosului. Replica la Laokoon de Lessing (Schumann „Papillons”. Az élet, a dráma és a szép egyedi alapelvéről. Válasz Lessing Laokoon-jára)*, Editura Minerva, București, 1971.
- Szelényi, István, *A romantikus zene harmóniavilága*, Zeneműkiadó, Budapest, 1965.
- Szelényi, István, *Gyakorlati modulációtan. Stílustörténeti alapon*, Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1960.